

Uppföljning av statlig inkomstgaranti för konstnärer 2010

Enkätundersökning om innehavarna av inkomstgarantier

Innehåll

<i>Inledning</i>	3
<i>Metod</i>	3
<i>Sammanfattning</i>	4
<i>Från konstnärsbelöning till inkomstgaranti</i>	6
<i>Garantiinnehavarna</i>	7
<i>Nyttjande av garantin</i>	10
<i>Enkätens frågor och svar</i>	11
<i>Inkomstgarantins betydelse</i>	12
<i>Hur inkomstgarantin uppfattas av andra</i>	16
<i>Vad inkomstgarantin används till</i>	18
<i>Hur har inkomstgarantin påverkat dig?</i>	20
<i>Om beskattningsform och företagande</i>	21
<i>Att ha inkomstgaranti som pensionär</i>	23
<i>Skillnaden mellan att ha inkomstgaranti och långtidsstipendium</i>	25
<i>Allmänna synpunkter och egna erfarenheter rörande inkomstgarantin</i>	28
<i>Slutkommentar</i>	30

Uppföljning av statlig inkomstgaranti till konstnärer 2010

Enkätundersökning till innehavarna av inkomstgarantier

Inledning

Sveriges Författarfond och Konstnärsnämnden har regeringens uppdrag att fördela statliga inkomstgarantier till konstnärer. I maj 2010 beslöt riksdagen att inte dela ut fler inkomstgarantier, utan att omvandla de medel som frigörs till långtidsstipendier. Regeringen har aviserat att de efter tre år från det att beslutet om avveckling trädde i kraft kommer ge Konstnärsnämnden i uppdrag att utvärdera övergången från inkomstgarantier till långtidsstipendier. Med anledning av detta beslöt Konstnärsnämnden att göra en uppdatering av hur de båda stipendieformerna fungerar. Den här rapporten fokuserar på stödformen med inkomstgarantier för konstnärer. Uppföljningen har genomförts av Konstnärsnämnden efter samråd med Sveriges Författarfond.

En enkätundersökning riktad till innehavarna av inkomstgarantier för konstnärer genomfördes av Konstnärsnämnden senast år 2000¹. Konstnärsnämnden har följt upp och årligen redovisat statistik i nämndens årsredovisningar.

Denna rapport bygger framför allt på Konstnärsnämndens och Författarfondens statistik samt en enkät som riktats till innehavarna av inkomstgarantier för konstnärer 2010.

Metod

Enligt en projektbeskrivning som formulerades i november 2010 skulle en enkät till samtliga garantiinnehavare ge dem en möjlighet att beskriva vilken betydelse inkomstgarantin har och har haft för just dem.

En referensgrupp bildades bestående av Konstnärsnämndens kanslichef Ann Larsson, Bildkonstnärsfondens sekreterare Lars Olof Gustafson, utredare Bitte Jarl samt direktör Jesper Söderström från Sveriges författarfond.

I december 2010 skickades en enkät ut per post till samtliga innehavare av inkomstgarantier, 152 enkäter. Under perioden avled en innehavare. En påminnelse skickades ut i mitten av januari. Totalt hade 121 svar inkommit till slutet av februari. Efter ytterligare mail- och telefonkontakter hade enkätsvaren i mitten av april ökat till 129 stycken, en svarsfrekvens på 86 %. Dessutom hade ett brevsvaret inkommit, vilket inte kunnat användas i sammanställningen.

¹ Statlig inkomstgaranti för konstnärer. En studie av mottagarna. Micael Timonen, Konstnärsnämnden 2000

1. Antal enkäter

Konstområde	Utsända	Inkomna	Svarsfrekvens, %
Ord	34	29	85 %
Bild och form	45	38	84 %
Musik	47	39	83 %
Teater	6	6	100 %
Dans	9	9	100 %
Film	9	8	89 %
Övrigt ²	1	1	100 %
Totalt	151	130	86 %

För bortfallet, 20 st, finns förstås olika skäl. En del beror på sjukdom och någon har uttryckligen sagt sig inte vilja besvara enkäten. Andra förklaringar kan vara att de har så pass hög inkomst att garantin aldrig fallit ut. Glömska och andra prioriteringar är andra förklaringar.

De statistiska beräkningarna bygger på Kammarkollegiets underlag för utbetalning av inkomstgarantier 2006-2010. För att få korrekta uppgifter om skatteform och företagande har också data inhämtats från Skatteverket och Bolagsverket.

I text och tabeller förkortas ”innehavare av inkomstgarantier” med ”Inkomstgarantister” eller enbart ”IG”. ”Rum” eller ”garantirum” är det antal garantier/stipendier som finns inom systemet, som mest fanns det år 2009 157 rum.

Kommentarerna i enkätsvaren är ofta långa och välformulerade. Det har varit en fröjd att läsa dem alla, men i rapporten har vi tvingats till att redovisa ett urval och i något redigerad form.

Sammanfattning

Detta är en uppföljning av hur innehavare av inkomstgaranti år 2010 ser på stödformen och dess betydelse. Uppföljningen har genomförts med en enkät till samtliga innehavare av inkomstgarantin och tillgänglig statistik har bearbetats. Inkomstgarantierna har debatterats genom årens lopp, men det här är första gången Konstnärsnämnden gör en enkät där mottagarna av inkomstgarantierna får möjlighet att utveckla sin syn på stödformen. Resultaten av enkäten som genomfördes 2000 redovisades endast som statistiskt material.

Innehavarna av inkomstgarantierna är mellan 53 år och 93 år. Medelåldern är f.n. 72 år. Dans- och filmkonstnärer har en lägre medelålder, 66 respektive 68 år. Författare och översättare har en högre, 75 år. Det vanligaste är att en konstnär utses ca 10 år före pensioneringen (den yngsta var 53 år vid senaste fördelningen 2009), men utnämningen kan också ske när man nått pensionsåldern. Många konstnärer har en liten pension beroende på många och korta anställningar under sitt yrkesverksamma liv och pensionssystemet premierar motsatsen, d v s personer som har långa anställningstider. Av

² Brevsvar från en schackspelare som inte kan placeras i något konstområde

kommentarerna framgår att man sällan har haft råd att spara i en pensionsförsäkring. Många med inkomstgaranti skjuter fram pensionsåldern dels p.g.a. den låga pensionen, men också för att ålder sällan är något hinder för att utöva eller skapa konst.

Enkäten ställer frågor om inkomstgarantins betydelse för innehavarna ur konstnärlig och ekonomisk synvinkel, hur inkomstgarantin har använts och hur det har påverkat dem att tillhöra en liten utvald skara konstnärer vars konst är så intressant att den har nationell betydelse. Enkäten innehåller också frågor om beskattningsform, eventuell företagsform, upplevelse av inkomstgaranti i relation till pension och i relation till långtidsstipendium. Enkäten avslutas med en öppen fråga om allmänna synpunkter på inkomstgarantin och vad den betytt personligen under livets olika skeden.

Naturligtvis är innehavarna av inkomstgarantier tacksamma över och oerhört nöjda med att få tillhöra de utvalda och få en ekonomisk trygghet livet ut. Det anade vi, men vi ville också veta *på vilket sätt* inkomstgarantin haft och har betydelse.

Av svaren kan utläsas att inkomstgarantin framför allt är en ekonomisk trygghet, inte minst inför pensioneringen. 86 % tycker att påståendena om detta stämmer helt eller till stor del. 33 % tycker att den inte ger tillräcklig ekonomisk trygghet. Enkätsvaren ger flera synpunkter på konstruktionen. En del av problemet är att inkomstgarantin baseras på inkomster två år tillbaks i tiden. En konstnärs inkomst är ofta ojämn över åren, vilket gör att stödet kan utebli då det behövs som mest. En annan del har att göra med inkomstgarantins reduktionsregler. Kommentarer visar att en del konstnärer kan ha svårt att leva på garantin och att dess marginaleffekter gör att man inte kan tjäna något mer utan att motsvarande belopp dras ifrån inkomstgarantin. Konstnärsnämnden har under många år varit kritisk mot garantins utformning, och har tagit fram ett förslag om förändring av förordningen som skulle göra det möjligt att tjäna mer och ändå behålla en större del av garantin. Förslaget har överlämnats till Kulturdepartementet i maj 2011.

En majoritet, 95 %, ser inkomstgarantin både som ett erkännande av konstens betydelse och som ett erkännande av det egna konstnärskapet. 79 % instämmer helt eller till stor del i påståendet att inkomstgarantin har främjat utvecklingen av det egna konstnärskapet. Den som trodde att ett erkännande och ett grundbidrag som inkomstgarantin skulle hämma den konstnärliga utvecklingen får inget stöd i denna undersökning. 93 % instämmer inte alls i påståendet.

85 % svarar att påståendet att inkomstgarantin inneburit en möjlighet att fördjupa konstnärskapet stämmer helt eller till stor del. 78 % instämmer helt eller delvis i att det breddat konstnärskapet.

Mer praktisk är frågan om inkomstgarantin kompenserar för utebliven lön inom ett projekt med andra beviljade projektmedel. 45 % har inte gjort det alls. Det är minst vanligt inom ordområdet respektive vanligast inom dansområdet.

Påståendena om man deltagit mer eller mindre i utåtriktad konstnärlig verksamhet uppfattas olika beroende på vilket konstområde man representerar. 43 % har svarat att IG:n inneburit att de kunnat delta mer i utåtriktad verksamhet. De konstnärer som använt inkomstgarantin till att ägna sig åt forskningsprojekt inom utbildningsväsendet är få, 13 %. Många har kommenterat att inkomstgarantin gjort det möjligt att driva egna eller delta i projekt utan tanke på ekonomisk vinning.

Vi ställde också frågan om inkomstgarantin påverkat deras produktivitet. 66 % av respondenterna instämmer helt eller till stor del i påståendet att de blivit mer produktiva tack vare garantin. Ingen

skriver under på påståendet ”Jag har blivit mindre produktiv tack vare garantin”. 90 % menar att det inte stämmer alls, medan 7 % ändå hävdar att det stämmer till viss eller liten del.

79 % av respondenterna instämmer helt eller till stor del i påståendet att det faktum att ha blivit utsedd till innehavare av inkomstgaranti har stärkt deras konstnärliga identitet. Påståendet ”Den (IG:n) har inte påverkat mig alls” anser 79 % av respondenterna att det inte stämmer alls, medan 10 % anser att det stämmer till viss del.

När konstnärsbelöningarna/ inkomstgarantierna infördes på 1960-talet var det ovanligt att konstnärer var företagare. Idag har 58 % någon form av företag som har med den konstnärliga verksamheten att göra. Nästan 50 % har A-skatt som beskattningsform. Denna form inkluderar också dem som är verksamma inom ett aktiebolag.

Av de som tar ut allmän pension, 82 av respondenterna, har ca 60 personer svarat på påståenden om den allmänna pensionen i förhållande till inkomstgarantin. 30 % tycker att påståendet ”Jag får ut mycket mer än om jag inte haft garantin” stämmer helt eller till stor del, medan 68 % tycker att de inte får ut så mycket mer i pension än de hade fått utan garantin.

Respondenterna hade möjlighet att kommentera skillnaden mellan att ha ett långtidsstipendium och en inkomstgaranti, och eftersom de tillhör den utvalda skaran av innehavare av inkomstgaranti, vittnar de också om vilket lugn detta medfört då garantin räcker livet ut. Svaren tyder på att båda formerna fyller sin funktion. Men några kritiska röster höjs också för att inkomstgarantin inte räcker till och att ett långtidsstipendium gör det möjligt att också ha andra inkomster, utan att stipendiesumman reduceras.

Till sist bad vi i en öppen fråga om allmänna synpunkter och egna erfarenheter av inkomstgarantin. Svaren är nästan överväldigande eniga i inkomstgarantins betydelse för tryggheten, för stimulansen i arbetet och att de känner sig utvalda och hedrade – vilket de ju också är.

Från konstnärsbelöning till inkomstgaranti

När garantierna infördes 1964 betonades belöningselementet vilket återspeglas i den benämning de då fick, nämligen konstnärsbelöningar. Motiveringen i propositionen var att konstnärer som ”genom sin konstnärliga verksamhet uppnått en obestridlig position i svenskt kulturliv”³ skulle tilldelas belöningen. Konstnärsbelöningen skulle vara på livstid. 1976 byttes benämningen ”konstnärsbelöning” mot ”statlig inkomstgaranti för konstnärer”⁴, men motiveringen består likväl. Förändringen skedde i samband med Konstnärsnämndens bildande 1976 och inkomstgarantin blev behovsprövad. Enligt förordningen 1976:504 utsågs även nu konstnärer vars konstnärliga verksamhet var av hög kvalitet och stor betydelse för svenskt kulturliv. Från 1976 har antalet innehavare av inkomstgarantier ökat från 117 till 157 personer.

Inkomstgarantin innebär att mottagaren är försäkrad en minimiinkomst på fem basbelopp (för år 2011 är summan 214 000 kr). Det belopp som betalas ut minskas i förhållande till andra inkomster, vilket innebär att garantin helt faller bort om konstnären når en egen inkomst på cirka 260 000 kr.

³ Prop. 1964:1 bil. 10; SU 8; rskr 8

⁴ Prop. 1975/76:135

Från början utsågs innehavarna av regeringen, i huvudsak på förslag från Konstnärsnämnden och Författarfonden. Ett mindre antal garantiinnehavare utsågs direkt av regeringen, f.d. professorer på konstnärliga högskolor samt en schackspelare. Från 2001 har Konstnärsnämnden respektive Sveriges författarfond beslutat om vilka som ska beviljas inkomstgaranti. Principerna för tilldelning av garantier diskuterades ingående i Konstnärsnämndens styrelse. Styrelsen konstaterade då att några heltäckande riktlinjer inte kunde fastställas, men att tyngdpunkten skulle ligga på garantiaspekten och att garantierna alltså inte skulle ses som belöningar. Detta innebar bl. a. att hänsyn togs till möjliga innehavares ekonomiska situation och att personer som kunde förutsättas ha goda inkomster under överblickbar framtid inte borde prioriteras för garanti. Styrelsen uttalade också att konstnärer som uppnått pensionsåldern inte skulle uteslutas från möjligheten till garanti.

Konstnärsnämnden och Författarfonden har fördelat antalet inkomstgarantier mellan sig genom ett gemensamt avtal. 2010 hade Konstnärsnämnden 122 av dessa och Författarfonden 35. Under 2010 och början av 2011 avled sex konstnärer med inkomstgaranti, varav en författare.

I propositionen *Tid för kultur* 2009/20:3 föreslog regeringen att statlig inkomstgaranti för konstnärer skulle avvecklas. I promemorian *Avveckling av inkomstgarantier för konstnärer* Ku2009/2332/KV utvecklade regeringen förslaget och föreslog att medlen successivt ska föras över till långtidsstipendier. De innehavare som sedan tidigare utsett till mottagare kommer att fortsatt behålla sin garanti. Riksdagen beslutade enligt regeringens förslag i maj 2010.

Garantiinnehavarna

Före redovisningen av enkätsvaren ges nedan en statistisk bild av alla innehavare av inkomstgarantier inom konstområdena. I tabellen nedan är uppgifterna från 2009, då antalet ”garantirum” ännu var fullt, d v s 157 st.

2. Totalt antal IG fördelade på konstform och kön december 2009

Konstområde	Antal Kvinnor	Antal Män	Totalt	Andel av konstområdena
Ord	15	20	35	22 %
Bild/form	19	29	48	31 %
Musik	9	38	47	30 %
Teater	3	5	8	5 %
Dans	7	2	9	6 %
Film	3	6	9	6 %
Övriga		1	1	1 %
Summa	56	101	157	100 %
	36 %	64 %		

Musik samt bild och form är de konstområden som har flest innehavare av inkomstgarantier, vilket har sin historiska förklaring i att konstnärerna inom dessa områden i större utsträckning stod utanför institutionerna samt att Konstnärskommittén från 2004 grupperade konstformerna teater, dans och film som en grupp. Männen andel, totalt sett, är 64 procent av garantiutrymmena. Inom musiken har männen 38 av 47 utrymmen, 81 procent.

Under 2000-talet har de nya rummen fördelats lika mellan könen. Den i samtida ögon oacceptabla skillnaden i fördelning mellan könen grundas på gångna tiders beslut.

3. Inkomstgarantisternas åldrar december 2010

Ålder	Antal Kvinnor	Antal Män	Antal Totalt	%	
Över 90 år	1	5	6	4 %	
80 – 89 år	12	19	31	21 %	
70 – 79 år	13	39	52	34 %	
60-69 år	65-69 år	12	17	29	19 %
	60-64 år	6	6	12	8 %
53 – 59 år	11	10	21	14 %	
Summa	55	96	151	100 %	

Den största åldersgruppen inkomstgarantister är 70-79 år, följt av åldersgruppen 60-69 år med 27 procent. Den äldsta innehavaren av IG är idag 93 år och den yngsta är 53 år. Medelåldern är 72 år. 118 personer, eller 78 %, är 65 år eller äldre och 33 personer är under 65 år. Den konstnär som idag innehaft ett rum längst fick sin garanti 1965 (1 st.), och 35 % av dem som idag har garanti tilldelades den före 1990. Fr.o.m. 2010 påverkas fördelningen av garantier mellan konstområden och könen enbart då en innehavare avlider.

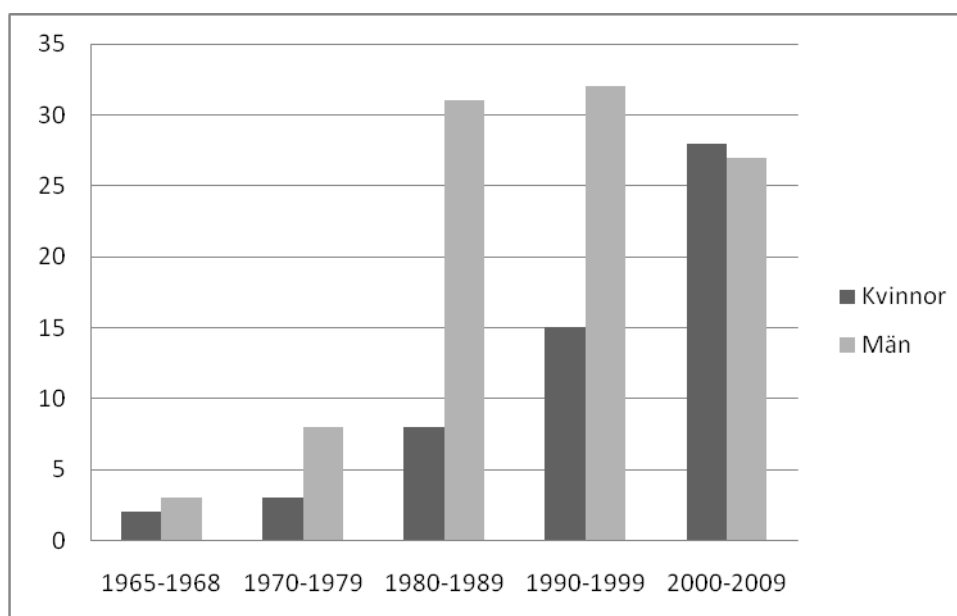
Per konstområde och ålder fördelar sig innehavarna av inkomstgaranti på följande sätt:

4. Inkomstgarantisters ålder och konstform december 2010

Ålder	Ord		Bild/form		Musik		Teater		Dans		Film	
	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M	K	M
Över 90 år	1	1	-	2	-	1	-	-	-	1	-	-
80 – 89 år	5	8	4	4	2	5	1	2	-	-	-	-
70 – 79 år	3	7	5	13	3	16	-	1	2	-	-	2
65 – 69 år	3	-	3	3	1	10	1	1	2	-	3	2
60 – 64 år	1	-	3	-	1	5	-	-	-	-	1	1
53 – 59 år	2	3	4	4	2	1	-	1	3	1	-	-
Summa antal	15	19	19	26	9	38	2	5	7	2	4	5

De största grupperna inom alla konstområden är i åldern 65-79 år, särskilt stor är denna grupp bland män inom musiken. Inom ordområdet är en stor andel i 80-årsåldern. Medelåldern inom respektive konstområde är 72,3 år inom bild och form, 66,3 år inom dans, 68,2 år inom film, 75,4 år inom ord, 71,6 år inom musik och 71,6 år inom teater.

5. Tidpunkt och könsfördelning vid utnämmande av nya inkomstgarantister, antal

Under perioden 2000 – 2009 utsågs 49 nya innehavare av inkomstgarantier. Könsfördelningen vid utnämmandet är jämn sedan 2000-talet. Som jämförelse kan nämnas att under perioden 1976-1997 utsågs 133 konstnärer varav 72 procent män och 28 procent kvinnor.⁵

6. Nyutsedda beslutade IG 2000 – 2009 fördelade på konstområde och ålder då de utsågs

Konstområde	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70-79 år	80 år -
Ord	4	4	2	2	1
Bild o form	1	6	4	5	1
Musik	2	5	1	1	
Teater	2	1	1		
Dans	2				
Film	1	2	1		
Summa	12	18	9	8	2

De olika konstområdena har numerärt olika antal rum, så har t.ex. bild och form och musik ett relativt stort antal rum. Inom musik, teater och dans har under 2000-talet utsetts fler yngre personer än inom bild och form. Denna enkätundersökning visar också att konstnärerna fortsätter sin konstnärliga verksamhet långt upp i åldrarna.

Nyttjande av garantin

7. Nyttjande av inkomstgaranti 2010

Uttag av garantin	Ord	Bild/form	Musik	Teater	Dans	Film		Andel per garantinivå
	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Antal	Totalt	Procent
0 – < 50 000 kr	10	8	12	2	6	3	41	27 %
50 000 – < 100 000 kr	9	5	10	2	0	0	26	17 %
100 000 – < 150 000 kr	5	14	10	1	0	2	32	21 %
150 000 – < 200 000 kr	5	10	5	1	2	3	26	17 %
200 000 kr – hela garantin	5	8	10	1	1	1	26	17 %
Totalt	34	45	47	7	9	9	151	99 %

⁵ Statlig inkomstgaranti för konstnärer. En studie av mottagarna. Micael Timonen, Konstnärsnämnden 2000

Utnyttjandet av garantisystemet var 2010 tämligen jämnt generellt sett. Störst andel, 27 %, fick inte ut något alls eller mindre än 50 000 kr. 44 % av innehavarna av IG fick ut mindre än 100 000 kr på garantin. 17 % fick ut 200 000 kr upp till hela garantin. Inom bild och form hade de flesta en taxerad förvärvsinkomst som gjorde att de fick ut mellan 100 000 – 200 000 kr i garanti 2010. Inom konstområdena musik, dans och ord återfinns flest personer som 2010 fick ut ett mindre garantibelopp än 50 000 kr. 30 personer som tilldelats inkomstgaranti hade 2010 en så pass hög egen inkomst att garantin inte föll ut för dem.

2010 utbetalades totalt 16 815 571 kr i inkomstgaranti. I medeltal gör det en inkomstgaranti på 107 106 kr. Garantiutrymmet utnyttjades till 51 procent utifrån beräkningen att alla skulle ta ut full inkomstgaranti. Den ekonomiska ramen för inkomstgarantin var samma år 16 757 000 kr, vilket innebär att regeringen inte budgeterar för mer än att utrymmet utnyttjas till ca 50 %.

Enkätens frågor och svar

Enkätens frågor har formulerats av referensgruppen och prövats på ett antal medarbetare.

Enkäten är uppbyggd kring ett antal påståenden där de svarande ska fylla i om påståendet

- A. stämmer helt,
- B. stämmer till stor del,
- C. stämmer till viss del,
- D. stämmer till liten del
- E. stämmer inte alls
- F. vet ej

Det var endast möjligt att välja ett alternativ. Vid sammanställningen har de som angivit ”vet ej” inte räknats in i det totala antalet svar på respektive påstående, men anges separat per påstående, liksom antalet svar.

Enkäten ger möjlighet till kommentarer och ”frisvar” och många av dessa har vävts in i redovisningen under respektive avsnitt. Enkätens uppbyggnad med mer eller mindre rimliga påståenden har irriterat en del av respondenterna, men att behöva ta ställning till påståendena har nog ändå bidragit till att forma tankarna om inkomstgarantins betydelse i stort och för egen del. De kommentarer vi har fått under enkätens sista punkt, ”Dina allmänna synpunkter och erfarenheter rörande inkomstgarantin”, har i många fall varit långa brev, som inte kan återges i sin fulla längd, men vi har ändå försökt att få med så många som möjligt och har försökt göra rättvisa åt mångfalden av svar. Flera av kommentarerna har placerats under respektive påstående i redovisningen för att sättas in i rätt sammanhang.

Inkomstgarantins betydelse

Den första serien omfattar 14 påståenden om inkomstgarantins betydelse, såväl ekonomisk som egen upplevelse av hur garantin fungerar ur ett konstnärligt perspektiv.

Ekonomisk betydelse

Påstående om inkomstgarantin, procent av alla svar

Påstående	Stämmer helt	Stämmer till stor del	Stämmer till viss del	Stämmer till liten del	Stämmer inte alls	Antal svar ⁶	Antal "Vet ej"
IG ger en ekonomisk trygghet	69 %	17 %	10 %	3 %	1 %	126	1
Den skapar trygghet inför pensioneringen	72 %	14 %	6 %	4 %	3 %	116	5
Jag behöver inte arbeta med annat än mitt konstnärskap	66 %	13 %	12 %	3 %	6 %	120	4
Den ger inte tillräcklig ekonomisk trygghet	15 %	18 %	25 %	16 %	26 %	117	4
Jag får sällan någon ekonomisk utdelning av garantin	11 %	3 %	13 %	13 %	60 %	119	4
Det lönar sig inte att ha en egen inkomst	7 %	3 %	23 %	14 %	53 %	95	26
Konstruktionen, att IG baseras på min inkomst för två år sedan, gör att jag inte får stöd när jag behöver	14 %	12 %	33 %	16 %	25 %	103	17

86 % anser att påståendet att inkomstgarantin ger en ekonomisk trygghet stämmer helt eller till stor del. Alla tillfrågade konstnärer inom dans och teater tillhör denna "nöjda" grupp.

86 % anser att påståendet att inkomstgarantin skapar trygghet inför pensioneringen stämmer helt eller till stor del. Alla teaterkonstnärer (6) svarar att påståendet stämmer helt. Inom ordområdet anser 20 av 28 att påståendet stämmer helt.

⁶ Exkl. svaren "vet ej"

66 % instämmer helt i påståendet att inkomstgarantin gör det möjligt att inte arbeta med något annat än konstnärskapet. 13 av 37 respondenter inom bild och form är av annan åsikt.

Några påståenden är formulerade som negationer, t ex ”Den (IG:n) ger inte tillräcklig ekonomisk trygghet”. Detta ger en större spridning på svaren. 26 % anser att påståendet inte stämmer alls, 25 % att det stämmer till viss del och 15 % att det inte stämmer alls. Det är främst konstnärer inom musik och bild och form som instämmer helt i påståendet.

60 % instämmer inte alls i påståendet ”Jag får sällan någon ekonomisk utdelning av garantin”. För 14 % stämmer påståendet helt eller till stor del.

53 % instämmer inte alls i påståendet ”Det lönar sig inte att ha en egen inkomst”, men 23 % anser att påståendet stämmer till viss del och 10 % att det stämmer helt eller till stor del. 26 respondenter av totalt 121 har svarat ”vet ej”, vilket tyder på att påståendet är svårt att ta ställning till.

17 av 120 respondenter har inte heller kunnat ta ställning till påståendet om IG:s konstruktion, som innebär att garantibeloppet baseras på inkomster från två år tillbaks i tiden, gör att garantin faller ut vid ”fel tidpunkt”. 25 % anser att påståendet inte stämmer alls, medan 33 % anser att det stämmer till viss del och 26 % anser att det stämmer helt eller till stor del.

Några respondenter har givit exempel på vad de uppfattar som brister i regelverket för inkomstgarantin. Här är en kommentar från en kvinnlig bildkonstnär:

Garantin är underbar! En bekräftelse på mitt konstnärskap. Jag har verkligen ”blommat upp” sen det kom. Jag experimenterar mer, fördjupar och gräver mer ur källan. D.v.s. jag arbetar MER! Den är ett förtroende.

Men, det slår alltför hårt med avdragen enligt nuvarande system. Om jag har en inkomst på endast 35000 och lönen minskas med 3000/mån är det kännbart. Borde finnas ett golv, t.ex. man får ha årsinkomst på 50-100 000 kr innan Kammarkollegiet minskar lönen.

Garantin gynnar oss som inte är så kommersiella och det är en motvikt man skall vara rädd om. Att söka stipendium är som att tugga pengar. Garantin skulle utökas istället för att strypas.

En annan kvinnlig bildkonstnär skriver:

När små inkomster och låg inkomstgaranti sammanfaller blir det svårt.

En manlig bildkonstnär skriver:

... De negativa sidor jag kan se är möjligen att garantin baseras på inkomster som ligger två år bakåt i tiden, men det är å andra sidan möjligt att korrigera. Möjligen också att man frestas att inte avyttra verk.

En annan manlig bildkonstnär skriver:

En synnerligen dysfunktionell konstruktion, som förutom att elda på samhällets konstfientlighet och fördomar, tycks vara inrättad för att göda en svällande byråkrati. Bäst vore att betala ut garantin utan att pröva, om den läggs ovanpå andra inkomster går den ju helt eller delvis åter i form av skatt!

En manlig författare skriver:

Att garantin är baserad på inkomsten 2 år tidigare är en olägenhet framför allt för dem vars intäkter och kostnader i den konstnärliga verksamheten varierar starkt år från år.

En kvinnlig författare skriver:

...Sen är det ju stor diskrepans mellan de konstutövare som har garantin men som aldrig behöver ta ut den och så de (jag bl.a.) som har haft den som huvudinkomst ofta. De andra anses ärbara och hyllade konstnärer, medan en sådan som jag är en bidragstagare. Jag har haft små inkomster varje år, men även kostnader för min verksamhet – så det har väl tagit ut varandra. Radiorepriser, antologi-medverkan, honorar, allt detta har jag redovisat i min deklaration. Blygsamma summor, men som ändå visar på att jag är med i svängen. Eftersom jag också har F-skatt kan jag dra av datortillbehör, kontorssaker, el osv, enligt Författarförbundets deklarationsråd. Nästa år blir nog min garanti mindre, då jag förra året gjorde en lång radio-monolog. Visst är det ett lite underligt system/... /Det goda med mitt yrke är ju att det går (förhoppningsvis) att vara aktiv högt upp i åldern, ålderdomen kan bli en författares mest produktiva tid. Livets olika skeden.. som ni skriver..Att det inte lönar sig att arbeta är ju fel – om man bara blev tillfrågad att delta lite oftare, det vore underbart. Jag har fått två radiopjäser refuserade, samt ett annat manus också. För psyket lönar det sig stort att ha ”egen” inkomst så ofta som möjligt./.../ Garantin har ändå givit mig en något högre självkänsla tror jag. Och en känsla av att höra till i svenska kulturlivet, även om jag sällan syns i teve. Men utan verktygen – bokförlag, bokhandlare, förläggare, är det svårt att sprida det man åstadkommit, hur mycket manus det än finns i Ikeakartongerna under sängen.

En annan kvinnlig författare skriver:

Min enda invändning mot garantin är att den ej räcker att leva på/av. Om man inte tjänar väldigt mycket utöver den och har barn, inte har make/maka som tjänar mer. Jag har alltid haft också viss annan årsinkomst, men den har kanske räknats bort/kvittats mot avdrag?

Kommentarer från två manliga musikkonstnärer:

- 1. Jag tycker att den borde vara pensionsgrundande och betalas ut som en vanlig lön. Då skulle det vara mer uppmuntrande att tjäna pengar själv och därmed tillföra staten mera skattepengar och därmed finansiera en del av Konstnärslönen.*
- 2. Inkomstgarantin, alldeles för obetydlig vid smärre sidoinkomster. I realiteten en fattigdomsfälla med inlåsnings effekter. Hindrar beställningsverk, då man räknas bort som ”mindre behövande”.*

Kommentarer från några danskonstnärer:

- 1. Vissa år har jag tagit intressanta jobb utan tanke på att jag då inte får någon inkomstgaranti.*
- 2. Systemet behöver reformeras så att garantin kan ge en botten och sedan byggas på med egna intäkter för att nå en högre inkomst. Idag är det näst intill omöjligt att komma upp i inkomst.*

3. *Otroligt positivt med detta erkännande just för mig i ett skede när man väntar sig att bli ersatt i bidragssystemet av någon ung och fräsch kollega, som är häftigare. Äran att få ingå i en krets av konstnärer som bidragit till något värdefullt för svenskt konstliv är det absolut viktigaste. Men ...ekonomiskt ger det inte mycket eftersom du inte får tjäna något och kunna ta ut garantin. Tur att min man är matematiskt kunnig för att klara alla multiplikationer och divisioner som krävdes för att lista ut hur det fungerade. Tänk om jag istället fick tjäna ett visst antal basbelopp innan garantin blev naggad i kanten, då hade det också ekonomiskt känts som en stor förmån. Jag går nu ner i lön kraftigt för att kunna utnyttja garantin och för den summa kunna anställa andra och på så sätt förverkliga mina konstprojekt. Det hade ju varit bättre att slippa bli fattigare privat för att bli rikare konstnärligt.*
4. *Omförhandla garantins gränsersättning så att nivån följer med samhällets kostnadsutveckling. Så många, liksom jag, får aldrig ut något av garantin, så beloppen blir inestående och återgår till Finansdepartementet, om jag är rätt informerad.*

Kommentarerna ovan visar att en del konstnärer kan ha svårt att leva på garantin och att dess margineffekter gör att man inte kan tjäna något mer utan att motsvarande belopp dras ifrån inkomstgarantin.

Konstnärlig betydelse

Påståenden om inkomstgarantin betydelse för konstnärlig utveckling.

Påstående	Stämmer helt	Stämmer till stor del	Stämmer till viss del	Stämmer till liten del	Stämmer inte alls	Antal svar ⁷	Antal "Vet ej"
Den är ett erkännande av mitt konstnärskap	78 %	17 %	4 %	0	1 %	125	1
Den har främjat utvecklingen av mitt konstnärskap	66 %	13 %	12 %	3 %	6 %	120	4
Den är ett erkännande av konstens betydelse	83 %	12 %	2 %	2 %	1 %	121	4
Garantin har hämmat utvecklingen av mitt konstnärskap	2 %	0	1 %	4 %	93 %	117	9

En majoritet, 95 %, ser inkomstgarantin både som ett erkännande av konstens betydelse och som ett erkännande av det egna konstnärskapet. 79 % instämmer helt eller till stor del i påståendet att inkomstgarantin har främjat utvecklingen av det egna konstnärskapet. 26 av totalt 37 musiker instämmer helt i påståendet. Bland bild- och formkonstnärer märks en större spridning bland svaren.

⁷ Exkl. svaren "vet ej"

Kommentarerna vittnar också om den stora tacksamhet man känner för ett konstnärligt erkännande från samhällets sida. Endast ett fåtal kommentarer har tagits med här, men det finns många vittnesmål om dess betydelse. En del svar har passats in på andra påståenden/frågor i rapporten.

Här är några kommentarer:

1. *Att få inkomstgaranti utan att först söka är att få nobelpris. Känslan går utanpå och ovanför allt annat i den vägen.*
2. *Garantins innebörd av långsiktig trygghet är ovärderlig. Att få låta en ackordföljd eller en motivräcka få expandera utan att behöva sikta på en dead-line är en nådegåva.*
3. *Garantin skapar lugn och tillförsikt att veta att man är garanterad en grund. Är ovärderligt!*

Den som trodde att ett erkännande och ett grundbidrag som inkomstgarantin skulle hämma den konstnärliga utvecklingen får inget stöd i denna undersökning. 93 % instämmer inte alls i påståendet. Det senare kan understrykas med följande citat från en kvinnlig författare:

Det finns en utbredd tro att om konstnärer och författare får ekonomisk trygghet slutar de arbeta och börjar lata sig. Så är det inte. Man arbetar inte mindre för att man får en elementär ekonomisk trygghet, garantin är ju inte överdrivet tilltagen, så vitt jag vet är den i linje med lönen för ett sjukvårdsbiträde. Och framför allt: det är INTE EN LÖN (som så ofta sägs i media) det är en garanti vars betydelse är jättestor, och det var korttänkt för att inte säga fullständigt idiotiskt att avskaffa den.”

Hur inkomstgarantin uppfattas av andra

När inkomstgarantin inrättades 1964 betonades att det var en konstnärlig belöning som konstnären fick p g a att denne genom sin konstnärliga verksamhet ”.. uppnått en obestridlig position i svenskt kulturliv”⁸. 1976, i samband med inrättandet av Konstnärdsnämnden, bytte stödformen namn från ”konstnärsbelöning” till ”statlig inkomstgaranti för konstnärer”. Konstnärdsnämndens styrelse har därefter valt att tolka förordningen så att ekonomiska behov ska vägas in i besluten.

Huruvida inkomstgaranti för konstnärer är rättvist eller ej har alltid debatterats i media. Med anledning av denna debatt bad vi respondenterna att ta ställning till följande påståenden:

Påstående	Stämmer helt	Stämmer till stor del	Stämmer till viss del	Stämmer till liten del	Stämmer inte alls	Antal svar ⁹	Antal ”Vet ej”
Den (IG:n) är svårbegriplig, ”folk” förstår inte hur den fungerar	24	22	22	13	17	98	26

⁸ Prop. 1964:1 bil. 10; SU 8; rskr 8

⁹ Exkl. svaren ”vet ej”

Medias rapportering av inkomstgarantin är korrekt	4	7	12	18	34	75	50
---	---	---	----	----	----	----	----

30 % tycker inte att påståendet att ”folk” inte begriper hur inkomstgarantin fungerar stämmer alls eller endast till liten del. Övriga 60 % fördelar sig tämligen jämnt mellan stämmer helt, till stor del eller till viss del. 26 respondenter har inte tagit ställning till påståendet.

34 % tycker inte att medias rapportering av inkomstgarantin varit korrekt, men hela 50 respondenter har avstått från att ta ställning i frågan.

En manlig författare skriver:

Medias rapportering om inkomstgarantin har gett mig nya insikter i avund, dumhet, jantelag och hets mot folkgrupp.

En kvinnlig filmkonstnär skriver:

Jag föreställer mig att detta med inkomstgaranti för konstnärer är en del av ett kulturpolitiskt och moraliskt ansvar. Det här, tycker jag är en fråga som har blivit missvisande i media och bland ”folk i allmänhet”. Påspätt av medias frossande i effekter av provokativa och utmanande konstnärers verk. Jag kan få höra: ”...ja konstnärer ja..dom är en klass för sig – dom kan gapa o kludda o härja bäst fan dom vill...o oavsett va skit dom gör så får dom 250.000:- om året i present av staten..ja jävlar...”

Det är för mig förvånansvärt, att man på ett kulturpolitiskt plan inte lyckats tydliggöra vad en inkomstgaranti är och innebär. Och gör om det hela till stipendier. Helt fel beslut, tycker jag. Media har inte läst på, och kulturbyråkraterna har inte varit alerta, men de har heller aldrig i Sverige visat något större prov på kreativ fantasi eller intellektuell skärpa. Jag tycker det är synd att denna skada är gjord, och jag tycker det är lovvärt att KONSTNÄRSNÄMNDEN plockar fram en spade och försöker gräva och om möjligt kratta till lite i det här.

Vad inkomstgarantin används till

Frågan löd: Vad har du använt inkomstgarantin till?

Påstående	Stämmer helt	Stämmer till stor del	Stämmer till viss del	Stämmer till liten del	Stämmer inte alls	Antal svar ¹⁰	Antal "Vet ej"
Fördjupat mitt konstnärskap	69 %	16 %	7 %	2 %	6 %	108	11
Breddat mitt konstnärskap	55 %	23 %	12 %	2 %	8 %	104	14
Skapat/deltagit i projekt där beviljade medel använts till andra delar i projektet, medan IG:n varit min lön	22 %	10 %	15 %	8 %	45 %	103	15
Deltagit mer i utåtriktad, konstnärlig verksamhet	38 %	5 %	21 %	6 %	30 %	97	23
Deltagit mindre i utåtriktad, konstnärlig verksamhet	9 %	3 %	11 %	9 %	68 %	92	21
Ägnat mig åt forskningsprojekt inom utbildningsväsendet	8 %	5 %	8 %	6 %	74 %	101	14
Förverkligat idéer som annars inte varit genomförbara	52 %	19 %	16 %	4 %	9 %	107	14

85 % svarar att påståendet att inkomstgarantin inneburit en möjlighet att fördjupa konstnärskapet stämmer helt eller till stor del. 78 % instämmer helt eller delvis i att det breddat konstnärskapet.

Mer praktisk är frågan om inkomstgarantin utgjort lön inom ett projekt med andra beviljade projektmedel. 45 % har inte gjort det alls. Det är minst vanligt inom ordområdet respektive vanligast inom dansområdet.

Påståendena om man deltagit mer eller mindre i utåtriktad konstnärlig verksamhet uppfattas olika beroende på vilket konstområde man representerar. En musiker arbetar gärna från scenen och en författare kan föredra att få skriva, utan att behöva göra avbrott för offentliga framträdanden. Frågorna har tämligen stor andel "vet ej" vilket kan tyda på att de uppfattats som alltför hypotetiska. Ordkonstnärerna har till övervägande del svarat att IG:n inte inneburit att de deltagit mer i utåtriktad verksamhet. De har å andra sidan inte heller deltagit mindre i utåtriktad verksamhet än vad de skulle ha gjort utan inkomstgaranti. Av musikkonstnärerna, som ju består av såväl upphovsmän som utövare, menar 17 personer att IG inneburit mer utåtriktad verksamhet medan 14 personer anser att påståendet

¹⁰ Exkl. svaren "vet ej"

stämmer till viss del, liten del eller inte alls. En klar majoritet av samma kategori menar också att IG inte inneburit att de deltagit mindre i utåtriktad verksamhet.

De konstnärer som använt inkomstgarantin till att ägna sig åt forskningsprojekt inom utbildningsväsendet är få. De återfinns i högre grad inom dans, film och musik, men en majoritet, 74 %, har inte gjort det alls.

Att inkomstgarantin har inneburit en möjlighet att förverkliga idéer som annars inte varit genomförbara skriver många under på. 71 % anser att påståendet stämmer helt eller till stor del och 16 % att det stämmer till viss del.

Till denna fråga fanns möjlighet att kommentera.

Två konkreta svar från två författare:

Den (IG:n) täcker min månadshyra plus kanske två el-räkningar.

Till att betala mitt arbetsrum.

Många svarar att de arbetar ideellt, för andra konstnärer eller som denna bildkonstnär sammanfattar:

Inkomstgarantin gör att jag kan engagera mig i projekt utan att de ger ekonomisk utdelning.

En dramatiker beskriver:

Jag har kunnat skriva för teater istället för film och teve, där pengarna finns. Jag har kunnat göra en hel del oavlönat arbete, som manuskript, dramaturgi osv. för andra, nuvarande och blivande konstnärer.

En musiker berättar om sitt ideella arbete:

Jag har ägnat en stor del av min tid till att stödja ungdomar i musikaliskt utvecklingsarbete ideellt såsom Prao-elever (ca 100 st) eller stipendiearbete i elva år helt utan ersättning + en del andra jobb av ideell karaktär.

Hur har inkomstgarantin påverkat dig?

Vi ställde ytterligare en fråga om inkomstgarantins betydelse, denna gång med ett psykologiskt förhållningssätt.

Påstående	Stämmer helt	Stämmer till stor del	Stämmer till viss del	Stämmer till liten del	Stämmer inte alls	Antal svar ¹¹	Antal "Vet ej"
Jag har blivit mer produktiv tack vare garantin	48 %	18 %	20 %	2 %	12 %	101	17
Jag har blivit mindre produktiv tack vare garantin	0	0	6 %	1 %	93 %	97	17
Den har stärkt min konstnärliga identitet	64 %	15 %	11 %	4 %	6 %	112	10
Den har inte påverkat mig alls	2 %	5 %	10 %	3 %	79 %	96	12

66 % av respondenterna instämmer helt eller till stor del i påståendet att de blivit mer produktiva tack vare garantin. 20 % svarar att det stämmer till viss del. Alla inom filmområdet svarar att produktiviteten ökat. En filmare skriver:

Oerhört stor betydelse för mig då jag vet att jag kunnat fortsätta arbeta utan att i första hand ta hänsyn till marknaden. Jag är den jag är och har gjort de filmer jag gjort (15 långfilmer bl.a.) tack vare inkomstgarantin och hade inte gjort det jag gjort (6 böcker bl.a) utan garantin. Hade aldrig vågat.

En annan filmare skriver:

Den kom på ett torrt ställe. 2010 har jag tack vare den producerat 5 filmer. Det är personligt rekord.

En författare skriver:

Omöjliga frågor. Rent kvantitativt tror jag att jag producerat mer text i genomsnitt under den tid jag har haft inkomstgarantin.

Ingen skriver under på påståendet "Jag har blivit mindre produktiv tack vare garantin". 90 % menar att det inte stämmer alls, medan 7 % hävdar att det stämmer till viss eller liten del. Inom musikområdet finns flest (3 respondenter) som menar att påståendet stämmer till viss del.

79 % av respondenterna instämmer helt eller till stor del i påståendet att det faktum att ha blivit utsedd till innehavare av inkomstgaranti har stärkt deras konstnärliga identitet.

¹¹ Exkl. svaren "vet ej"

Påståendet ”Den (IG:n) har inte påverkat mig alls” anser 79 % av respondenterna att det inte stämmer alls, medan 10 % anser att det stämmer till viss del.

Om beskattningsform och företagande

På frågan om vilken skatteform som tillämpades tog vi också hjälp av Skatteverket för att få en fullständig bild.

8. Antal personer inom respektive skatteform

Konstområde	A-skatt	F-skatt	F/A-skatt
Ord	17	6	11
Bild och form	14	14	15
Musik ¹²	26	5	14
Teater	3	0	3
Dans	8	0	1
Film	3	6	0
Totalt antal	71	31	44
%	49 %	21 %	30 %

Det visar sig att nästan hälften av innehavarna av inkomstgarantier betalar A-skatt. Även den konstnär som arbetar genom ett aktieföretag är A-skattare. 30 % av innehavarna har F/A-skatt och ca 20 % betalar F-skatt. Skatteformerna är jämnt fördelade inom bild- och formområdet. Inom musiken och dansen betalar en övervägande del A-skatt.

¹² Skatteverket saknar utdebiteringsuppgifter för två musikkonstnärer

På frågan om företagsform svarade 74 personer att de hade någon typ av företag. Vi tog också här hjälp av en myndighet, Bolagsverket, för att få en fullständig bild.

9. Antal personer som har någon typ av företag eller bolag

Konstområde	Handelsbolag	Enskild firma	Aktiebolag
Ord	1	12	4
Bild och form	0	21	12
Musik	4	10	8
Teater	0	1	2
Dans	0	3	0
Film	1	2	6
Totalt antal	6	49	32
%	7 %	56 %	37 %

87 innehavare av inkomstgaranti, eller 58 %, har någon form av företag. Enskild firma är den vanligaste formen bland respondenterna. 32 av konstnärerna är ägare eller ingår i ett aktiebolag vars verksamhet kategoriseras som skapande eller konstnärlig. 6 innehavare har både enskild firma och äger/ingår i ett aktiebolag.

Att ha inkomstgaranti som pensionär

Som vi sett tidigare är 118 av totalt 151 innehavare av inkomstgaranti 65 år eller äldre (79 %). 124 har besvarat frågan om de tar ut allmän pension eller ej.

10. Antal inkomstgarantister som tar ut allmän pension:

Konstområde	Ja	Nej
Ord	20	6
Bild och form	27	11
Musik	27	12
Teater	2	3
Dans	4	5
Film	2	5
Totalt antal	82	42
%	66 %	34 %

Flera personer som är berättigade till allmän pension svarar att de väntar så länge som möjligt med att ta ut pensionen, eftersom denna är låg, och många svar tyder på att man inte slutar vara verksam som konstnär fast man uppnått pensionsåldern.

En författare skriver:

Eftersom jag fortsatt att jobba som pensionär får jag ut som högst 5000 kr i månaden på inkomstgarantin. Hellre en mindre summa för gott än större belopp några år.

En annan författare skriver:

Har inte särdeles hög pension, men har arbetat även som pensionär, d.v.s. de senaste 25 åren. Har aldrig fått några pengar från inkomstgarantin vad jag kan minnas.

En översättare skriver:

Jag sätter stort värde på att inkomstgarantin är livslång eftersom jag aldrig har kunnat spara till pensionsförsäkringar.

En koreograf skriver:

Jag har sluppit att ta ut min låga pension ett par år, så det kan bli större den dagen det är dags.

En teaterkonstnär skriver:

Vi vet att i de flesta fria yrken, så har det knappt varit möjligt att utöver levnads- och materialkostnader, avsätta något belopp till pension. En trygghet som varje fast anställd alltid har haft/.... /Även om man som pensionär inte kan leva på garantin, eftersom, för det första den statliga folkpensionen dras ifrån garantin och att man dessutom skattar för beloppet, så är trots allt det lilla bidraget ett välkommet bidrag.

Röster från bild- och formkonstnärer:

- 1. Fick något lägre pension på grund av mindre inkomst av försäljning de sista åren innan pensionsåren. Inkomstgarantin är en trygghet livet ut.*
- 2. Jag får ut samma som om jag inte haft pension – den är bara 3 400 före skatt. Jag jobbar vidare som vanligt efter ”pensioneringen”. Eftersom pensionen är så liten skulle jag haft det svårt utan inkomstgarantin. Räknar med att jobba minst 10 år till.*
- 3. Jag fick inkomstgarantin efter 10 år som professor. Numera är en sådan användning av garantin avslutad. Så min garanti är alltså en sorts pension (för att få pension var kravet på den tiden minst 12 års tjänst och det var konstvärlden inte med på).*
- 4. Då min pension är försumbar, är det en klar fördel med inkomstgarantin som jag får livet ut istället för långtidsstipendium.*
- 5. Min pension är trots flitigt utställande på gallerier, kommunala och statliga, museer, utlandsutställningar, så låg att jag vid sjukdom eller ålderns inträde känner mig oerhört trygg över att ha erhållit inkomstgaranti.*

Vi gjorde också några påståenden att ta ställning till för dem som tar ut allmän pension. Underlaget är dock bristfälligt eftersom de svarande är ca 60 respondenter och många valt alternativet ”vet ej”.

Frågorna upplevdes nog som svåra och hypotetiska.

Påstående	Stämmer helt	Stämmer till stor del	Stämmer till viss del	Stämmer till liten del	Stämmer inte alls	Antal svar ¹³	Antal ”Vet ej”
Jag får ut mycket mer än om jag inte haft garantin	24 %	6 %	2 %	9 %	59 %	54	23
Jag får ut något mer än om jag inte haft inkomstgarantin	20 %	7 %	7 %	14 %	52 %	56	17
Min pension är så hög att jag inte får ut någon inkomstgaranti	8 %	5 %	3 %	11 %	74 %	65	6

¹³ Exkl. svaren ”vet ej”

30 % tycker att påståendet ”Jag får ut mycket mer än om jag inte haft garantin” stämmer helt eller till stor del, medan hela 68 % tycker att det inte stämmer alls eller enbart till liten del.

För 13 % stämmer påståendet ”Min pension är så hög att jag inte får ut någon inkomstgaranti” till stor del eller helt, för 85 % stämmer det inte alls eller till liten del.

Skillnaden mellan att ha inkomstgaranti och långtidsstipendium

Vi bad innehavarna av inkomstgarantin skriva ned om de hade några tankar kring skillnaden mellan att ha inkomstgaranti och att ha ett långtidsstipendium.

Här är synpunkter från konstnärer inom filmområdet:

- 1. Trender och vänskapskorruption kan starkt påverka stipendieansökningar. Prövningen av kandidater bör vara så sträng att inkomstgarantin är motiverad även t.o.m. längre perioder av passivitet och improduktivitet av den som har förmånen.*
- 2. Långtidsstipendierna har inte bara hjälpt och stött mig i min kreativa verksamhet, utan faktiskt flera gånger varit en förutsättning för att VÅGA mig ut på ett djupare vatten och söka nyskapande i min filmverksamhet. Inte bara ekonomiskt, utan för mig också, psykologiskt betydelsefullt. Om jag från omgivningen och de som kanske tänker satsa på en idé t ex får höra: ”Det här är egentligen ett svårt projekt – lite VÅL smalt, egentligen .. bara för få utvalda”. Alltså t ex: En långfilm som inte har någon monolog, dialog eller speaker, och som egentligen inte handlar ”om något särskilt”. Inget spektakulärt, dramatiskt, nervretande, provokativt etc. Med andra ord inget av de gängse publikfriande ingredienserna, -DÅ, med ett långtidsstipendium i ryggen, har jag fått ett STÖD för att kunna våga gå min egen väg. En INKOMSTGARANTI är, enligt min uppfattning något helt annat. I KONSTNÄRSNÄMNDENS beslut står att: ”Inkomstgarantier ges till konstnärer som står för konstnärlig verksamhet av hög kvalitet och stor betydelse för svenskt kulturliv”. Jag har tolkat det som en garanti – inte för vad man eventuellt kommer att göra – utan för vad man åstadkommit, och således har gjort sig förtjänt av, ett sorts legat, eller en garanti för att man inte ska stå utan bröd och värme, om man råkar i ekonomiskt trångmål. En del konstnärer kan få ut en bra eller fungerande ekonomi på sin konst, och behöver därför inte någon ekonomisk garanti – och får därför inte heller del av någon sådan. INGEN som inte har något garantibehov ”tar något från staten”. Endast den som har utträttat något av värde inom konsten som har ”stor betydelse för svenskt kulturliv”, och är i behov av en inkomstgaranti, kan erhålla en sådan av staten.*
- 3. Skillnaden avgörande om man har barn eller ej! Beloppets storlek borde ha någon relation till försörjningsbördan. Jag hade personligen haft större nytta av ett icke inkomstrelaterat långtidsstipendium (men anser alltså att garantin är ett bättre alternativ i övrigt).*

Några författare skriver:

- 1. Det faktum att man inte söker garantin och att den är på livstid innebär, tillsammans med lagstiftningens kollektiva karaktär (gäller alla innehavare inte individer), ett oberoende inte bara i förhållande till marknad och stipendienämnder utan också gentemot staten. Långtidsstipendier förvandlar konstnärerna till supplikanter, vilket på sikt kan få förödande*

konsekvenser. Författarfondens garanterade författarpeng delar i viss utsträckning denna oberoende karaktär med konstnärsgarantin.

2. *Långtidsstipendierna har alltid tagit slut när man bäst behövt dem. Inkomstgarantin tar slut först när jag dör.*
3. *Jag ser dem som väsensskilda. Inkomstgarantin som en erkänsla, hedersbevisning, gällande en långvarigt utförd kulturinsats och i förening med det en försörjningsgaranti som säger att personen i fråga inte ska behöva tänka på att ägna sig åt annat än just detta fortsättningsvis. Därmed då en plats frigörs i de gängse stipendiesystemen, för just t.ex. långtidsstipendier, ämnade för att bygga upp ett konstnärskap. Nåväl, jag kan inte analysera detta i alla dess beståndsdelar, som väl till stor del är psykologiska. För mig var överflyttningen från långvarig garanterad författarpennning till den statliga garantin av lite oklar ekonomisk betydelse, men ändå en enorm trygghetsupplevelse – inget jag hade väntat eller egentligen tänkt på, men när det dök upp en källa till fantastiskt sinneslugn – nu kunde ingenting avspåra mig från min livsuppgift.*
4. *Ett långtidsstipendium ger inte samma långsiktiga ekonomiska trygghet. Det skulle också göra att man som konstnär känner sig tvungen att inrikta sig på alster som kan ge stipendier i första hand och det skulle då kunna styra konstnärskapet i mindre ”fri” riktning.*
5. *Långtidsstipendium är bra för åldern 30-50 (typ). Garantin därefter, när man har en stabil produktion.*
6. *Ett långtidsstipendium förutsätter ett kort liv, och vid eventuell pensionering, en säker död.*

Några röster från teaterområdet:

4. *Inkomstgarantin ger förmodligen mer avspändhet i arbetsprocessen.*
5. *Jag föredrar inkomstgarantin. Den skänker trygghet och tilltro till att jag ska utveckla mitt konstnärskap så länge jag lever – vilket jag kommer att göra.*

En kommentar från en danskonstnär:

1. *Långtidsstipendiet tog plötsligt slut och lämnade mig på ruta 1 igen vad gäller möjligheten att fortsätta konstnärskapet på den nivå jag då befann mig på. Inkomstgarantin ger mig förutom erkännandet av att jag åstadkommit något beständigt, som är värt att stödja för all min framtid också en otrolig möjlighet att planera och väga olika möjligheter.*

Synpunkter från musikkonstnärer, såväl utövare som upphovspersoner:

1. *Inkomstgarantin ger mycket mer trygghet och arbetsro. Ger möjlighet till långsiktiga experiment och utvecklingsarbete. Jag har tidigare haft långtidsstipendium så jag har möjlighet att jämföra.*
2. *Långtidsstipendium bör skäras ner. En del har beställningar med mycket högt honorar. Men äldre med garantilön orkar ej med beställningar. Man skriver ändå så länge man orkar.*
3. *Inkomstgarantin ger förutom ekonomiskt bidrag också ett kvitto på att jag står för hög kvalitet och betyder mycket för landets kulturliv. Det känns bra att garantin kommer varje år. När långtidsstipendiet är slut, så är det slut. Förmodligen återvänder man till samma kärva arbetsmarknad.*
4. *Stor skillnad. I det snåla klimat som råder för smalare kulturyttringar skulle säkert halva tiden av ett långtidsstipendium i alla fall få ägnas åt att hitta alternativa försörjningar efter stipendietidens utgång. Att kunna bygga en långsiktig verksamhet – även efter pensionsåldern - med det förtroende och ansvar som inkomstgarantin ger är ovärderlig.*
5. *Garantin är en trygghet som man inte kan avfärda. Men stipendiet gör ju att man kan leva NU!*
6. *Som idé är inkomstgaranti, generellt sett, att föredra. Sedan: Varför etablera en skillnad? Båda har ju sin unika funktion!*
7. *I enkäten ställs man inför valet mellan de två modellerna inkomstgaranti respektive långtidsstipendium. Något som förefaller egendomligt. Varför just dessa två alternativ? Varför inte flera? Varför t.ex. inte en statligt eller kommunalt inrättad konstnärspension? Som inte heller nödvändigtvis måste nivåbegränsas till existensminimum och vars utfall kan tänkas inträda efter vederbörligt ådagalagd envis kreativitet i konstnärliga sammanhang. Eller någon annan liknande modell som medför visst typ av konstnärlig jobbtrygghet.*

Ett eller flera långtidsstipendium är något helt annat. Fint att erhålla men som ändå bara medför temporär lättnad. Eftersom dess inneboende strukturella faktorer som "vem", "när", "hur stort" och "hur länge" ändå längst ut medför ett stipulerat och nedräknat avslut. Ett Tillbaka Till Ruta Ett. Är därför inget hållbart alternativ till en smart uppdaterad inkomstgaranti/konstnärspension.

Hitintills har de två i enkäten motsatta modellerna inkomstgaranti/olika typer av stipendium fungerat utmärkt parallellt. Vad talar för att bara ha kvar den ena?

Så vitt jag förstår det finns det bara politiskt motsatta idéer som ifrågasätter ett fungerande system. En stilla reflektion blir då förstås att Hjulet därför måste uppfinnas gång på gång. Vore allt lite stort om det trots politisk klåfingrighet tilläts fortsätta sin hittills fungerande ruljans. Dock gärna, som sagts, i uppdaterad modell.

PS: För att inte missuppfattas totalt kan meddelas att jag röstar Moderat. DS.

Till sist, synpunkter från bild- och formkonstnärer:

1. *Eftersom jag ej har möjlighet att "överleva" på summan av garantin kan den bara falla ut tillfälligt. Ett långtidsstipendium skulle ge större möjlighet att "leva som vanligt" med ekonomisk trygghet utanpå lön, t.ex. konstnärlig frihet i 5 år.*
2. *Fördelen med stipendier är ju att jag kan välja ett verk utan att det påverkar stipendiet. Det förblir ograverat. (Jag hade varit pensionär i fem år när jag fick garantin och har ingen aning om hur och om den påverkar pensionen.) De gånger jag haft tvååriga stipendier har varit mycket betydelsefulla och utvecklande för konstnärskapet. ...*
3. *När man väl har fått inkomstgarantin ger den en skön trygghet som man inte får med ett långtidsstipendium. Det är alltid mycket osäkert om man kan få ett nytt stipendium och det är verkligen jobbigt att söka på nytt år efter år. Det har tagit tid och ansträngning från min konstverksamhet.*
4. *Det nya med långtidsstipendier är bra. De är väl avsedda mest för konstnärer på väg i sina karriärer. Medan garantilönen är en belöning, i form av ekonomisk trygghet, för utförd och fortsatt konstnärlig livsgärning. De båda systemen (inkomstgaranti och långtidsstipendium) kompletterar varandra och borde därför ha kunnat fortsätta existera parallellt.*
5. *Långtidsstipendium ger arbetsro (gärna mitt i ett arbetsliv!). Inkomstgaranti är ett stort tack! Som ger trygghet och det erkännande man kan leva och arbeta av resten av sitt liv.*
6. *Så som "tiderna" ser ut anser jag att både inkomstgaranti och långtidsstipendium är nödvändiga. Viljan till konstnärligt uttryck är växande i samhället.*
7. *Möjligen är inkomstgaranti mindre beroende av modeväxlingar.*
8. *Inkomstgarantin ger en helt annan trygghet. Stipendierna utesluter dig ur många sociala system. Med inkomstgarantin kan banken t.o.m. bevilja ett lån.*
9. *En komplicerad fråga. Konsten är levande och i ständig förändring. Fortsätter man trots att man kommer i skuggan för nya uttryck kan långtidsstipendium ge möjlighet till några extra år. Men den dagen det upphör får man nog lägga ner verksamheten, såvida man inte lämnat konsten och övergått till att göra säljbara tavlor.*

Allmänna synpunkter och egna erfarenheter rörande inkomstgarantin

Enkätens sista öppna fråga var stor och mångfacetterad. Vi bad om synpunkter på garantiformen rent principiellt och vad inkomstgarantin betydde för dem under olika skeden i livet. Många har skrivit mycket långa svar och det har varit vår ambition att ge dem rättvisa, dock utan att närmare avslöja vem som skrivit vad.

Nästan samtliga skriver att inkomstgarantin betydde mycket för tryggheten, som stimulans i arbetet, att de känner sig hedrade och utvalda – vilket de ju också är.

Flera kommentarer har klippts in i under respektive fråga/påstående i rapporten och här återges det som inte tagits upp i andra sammanhang. Kommentarer som rör inkomstgarantisystemet och dess konstruktion återfinns på sid 11.

Om enkäten:

Det är lite svårt att svara med enbart ett kryss i en ruta. När det gäller kultur och skapare av detta är det mer komplicerat.

Om inkomstgarantins betydelse generellt:

- 1. Den säkrar rimliga levnadsförhållanden materiellt för författaren som inte är "bestseller" men vars texter ändå kan ha varaktighet. Den sektor man kallar "smal" gynnas av inkomstgarantin. Norske poeten Olav Hauge sade en gång att det faktiskt ser ut som om Poesins Gud hatar framgång. Statsmakten vårdar en livsnödvändig konst när den med garantin besparar diktarna ekonomiska bekymmer.*
- 2. Garantin är inte prestationsfixerad. Den utgår istället från tron att t.ex. jag vill vara en skapande människa livet ut om bara den ekonomiska möjligheten finns. Det är stort!*
- 3. Jag tycker inkomstgarantin är sympatisk och rättvis på så vis att om jag har annan inkomst så reduceras garantin. Man kan alltså inte ha dubbla inkomster.*

Om inkomstgarantins betydelse i olika skeden av livet:

- 1. När jag under 90-talet spelade stråkkvartett på frilansbasis och hade stor försörjningsbörda med 3 barn, gav inkomstgarantin mig en trygghet, vilket gjorde att jag i högre grad kunde koncentrera mig på att utveckla viktiga delar av min konstnärliga verksamhet. Jag har en ryggsjukdom (spinal stenosis) och har de senaste 8 åren gått igenom 4 stora ryggradsoperationer. Inkomstgarantin har då gett mig ekonomisk trygghet t.ex. vid långa konvalescenser. Detta har gjort att jag har kunnat rehabilitera mig och komma tillbaka som musiker. Sammanfattningsvis vill jag säga att då jag tack vare inkomstgarantin har kunnat fokusera på mitt spel optimalt, så anser jag mig ha kunnat hålla en högre standard, än om jag inte hade haft den. Slutligen en tanke jag inte kan släppa: tänk om Mozart hade haft inkomstgaranti!*
- 2. Jag har fått ett socialt liv. Tidigare enbart extra arbete för brödföda och konstnärligt arbete.*

Om att känna sig privilegierad:

- 1. Eftersom jag tillhör låginkomsttagarna har garantin haft största betydelse för mig och den har gett mig ekonomisk frihet jag annars inte alls kunnat ha. Det negativa är att jag ofta inte kan undgå att känna mig extra privilegierad. – jag känner flera författare – konstnärer som borde ha lika stor rätt till garantin som jag och som nu lever under svåra ekonomiska förhållanden – eller också fått uppge sin konstnärliga. Kanske att betydligt flera långtidsstipendier i viss mån skulle kunna åtminstone delvis lösa detta problem.*
- 2. Det är stor ynnest att ha blivit en av de lyckligt utvalda till Inkomstgarantin. Jag känner mig innerligt tacksam, men det innebär också skuld känslor. Varför jag och inte min kollega?*

Reflektion om konstnären i kulturella och kreativa näringar:

3. *Strindberg, som aldrig upplevde en ekonomisk trygghet har, som jag räknade ut, gett fler människor arbete än Volvo och Asea tillsammans. Hans kreativitet som författare, dramatiker, fotograf, målare har satt igång en oräknelig skara yrkespersoner: På förlagen från chef, boktryckare, lektörer mm ända till cykelbuden. Inom teatern har han – från chefen till flickan i kapprummet, skådespelare, regissörer, scenografer och all övrig personal även översättare och agenter fått arbete. Numera säljs Strindbergs tavlor för miljonbelopp och ger en aktivitet och inkomster åt auktionshuset. Jag tänker även på alla vetenskapliga arbeten och doktorsavhandlingar mm. Verk som har publicerats om hans fotografiska konst och mycket mera... en kreativ människa, en enda person har satt igång dessa svallvågor och så vågar Sverige inte ens ge ett fåtal kulturarbetare en allmosa. De flesta bidrar med samma aktivitet och kreativitet som en Strindberg.*

Om att som konstnär vara aktuell eller inaktuell:

1. *Eftersom de litterära konjunkturerna växlar allt häftigare ju mer även bokmarknaden kommersialiseras, finns det skäl att bevara åtminstone någon stipendieform som inte är tidsbunden till några år. De författare och kritiker som gästspelar som juryledamöter brukar visserligen hävda att de bara ser till stipendiaternas litterära kvalitet, men efter åtskilliga år i bokbranschen har jag märkt att begreppet kvalitet i praktiken sönderfaller i två: en innekvalitet och en utekvalitet. De författare som är inne kommer alla juryledamöter att tänka på för alla tänkbara priser och stipendier, men de författare som är ute kommer ingen att tänka på. Uteförfattarnas kvalitet förnekas inte, men den känns inte "aktuell", den känns höra "en annan tid till" eller dylikt. Under min litterära bana har jag både varit extremt inne och extremt ute, så jag vet vad jag talar om. En stipendieform som står någorlunda fri i förhållande till konjunkturernas svängningar har jag därför lärt mig uppskatta mer och mer.*
2. *Inkomstgarantin ser jag just som en stödjande hand om jag "faller", inte orkar. Jag kan inte se konstnärskapet som endast ett lönearbete, det är naturligtvis en drift. Därför kan man inte gå i pension i traditionell mening. Men livet förändras ju i olika skeden och med åldern orkar man inte på samma vis – utan skapande förutsättningarna förändras. Men skapandet förändras inte. Därför är inkomstgarantin en enorm trygghet som håller oro och ångest för att inte orka i någorlunda schack. Att bara veta att den finns där är ett enormt värdefullt stöd om förutsättning för att tro på sitt skapande. Så ser jag på det. Vet inte om detta inlägg har något värde, det är ju inte "materiellt" eller "rationellt" utan mer av "tillåtande" kvalitet. Ett JA att få fortsätta skapandet.*

Slutkommentar

Inkomstgarantierna kommer att försvinna på sikt och det är en liten andel konstnärer som har fått ta del av denna garanti på livstid. Medelåldern är idag 72 år. Av enkätsvaren framgår att långtidsstipendier är bra, ibland t.o.m. bättre än inkomstgarantier även om de flesta vittnar om inkomstgarantiernas förträfflighet. Samtidigt svarar de olika stödformerna mot olika behov under olika skeden i livet. Förslagen på förändringar av systemet har varit något vi särskilt velat belysa i denna rapport, och Konstnärsnämnden har också gjort ett förslag till förändring av förordningen.

Den stora vinsten med denna enkät har varit att få inkomstgarantiinnehavarnas reflektioner och välformulerade kommentarer. Det är svårt att ange graden av ”nöjdhet” i fasta svarsalternativ, det är vi medvetna om, men behovet finns trots allt att på något sätt ange vilken betydelse en konstnärspolitisk insats som denna har och resultaten har givit en god vägledning.

Några iakttagelser är särskilt värda att notera. Det synes som om inkomstgarantierna ger innehavarna kraft att arbeta extra hårt i tillfredsställelse över att ha blivit utvalda eller för att göra sig förtjänta av sin utmärkelse. Dessutom är många också engagerade i att hjälpa andra konstnärer och blivande konstnärer. Intressanta iakttagelser är också att endast sjukdom tycks sätta stopp för konstutövandet. Många arbetar i sin konstnärliga verksamhet långt upp i åren, ibland t.o.m. bättre och mer sammanhängande än under tidigare år.

Det har varit en spännande resa att få möta konstnärerna i denna enkät och vi tackar för deras medverkan.